

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

fahs

Medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund

NUMMER 2 maj 2014 28. ÅRGANG

Nyt fra bestyrelsen

Kære medlemmer

Så er vi allerede godt inde i det nye foreningsår. Generalforsamlingen er til side. Da flere ønskede at stoppe arbejdet i bestyrelsen, betød det også flere nye ansigter her. Se præsentationen inde i bladet.

Trist at sige farvel til mange gode kræfter, men det smerter særligt at tage afsked med Eva Stennicke, som gennem årtier har lagt et kæmpe arbejde i foreningen. Hendes alvorlige sygdom satte en stopper for engagementet. Vi har som en beskedent anerkendelse udnævnt hende til æresmedlem.

Også stor tak til andre afgangede.

På bestyrelsens vegne

Niels Nielsen

Forside billede:

En ”moderne” munk i gang med humleplukningen til ølfremstillingen i Esrum Klosterhave.

Foreningen har til videresalg modtaget mange lokalhistoriske bøger fra Nordsjælland samt en stribe årbøger af årgange, der ikke længere findes på vores lager. Se oversigt på hjemmesiden eller kontakt formanden.

fahs

FAHS

Medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund

Tryk: Nofoprint

Tilrettelæggelse og layout (ansvh.):

Torben Bill-Jessen

FAHS udkommer 4 gange årligt, februar, maj, august, november.

Artikler sendes til redaktøren.

Bestyrelsen 2014:

Niels Nielsen (formand og redaktør)

Margrethe Krogh Sørensen
(næstformand)

Anders Alsløv (kasserer)

Verner Bylov Larsen (sekretær)

Merete Gotthardt

Susan Johnsen

Jens Olsen

Kontakt til foreningen:

Niels Nielsen, tlf.: 47 52 84 08

Lærkevej 6, 4050 Skibby

E-mail: niels.nielsen@e-posthus.dk

Vedr. medlemskab kontakt:

Margrethe Krogh tlf.: 48 26 72 32

eller margrethekrogh@mail.com

På www.fahs.dk finder man bl.a. opdaterede oplysninger om udflugter og foredrag.

Desuden registeret til årbøgerne 1906-2000 samt en oversigt over de ældre årbøger, som foreningen stadig har til salg ved henvendelse til Niels Nielsen.

Haverne ved Esrum Kloster

Af Jens Ove Trans

Fortsat fra forrige nummer

”Lægbrødrenes gård”

Umiddelbart er det kun den ene af de sammenhængende gårde, der kan opfattes som en fratergård for munkene, mens anvendelsen og betydningen af den anden gård står hen i det uvisse, da de arkæologiske undersøgelser af gården er yderst sparsomme, og vores viden om gården derfor også er tilsvarende mangelfuld. Men gården har sandsynligvis stået i et eller andet forhold til lægbrødrene, der havde til huse i den vestlige del af klosteret og den vestlige del af kirken.

Kun en meget lille del af den vestlige del af klosteret er afdækket, men disse bygningsdele har givet anledning til en opfattelse af, at der har været en lægbrødresmøge i vest. Til forskel fra korsgangene har disse smøger haft til formål at sørge for, at også lægbrødrene kunne færdes inde ved hovedbygningerne, uden at forstyrre kormunkene i deres gudstjeneste.⁹

Såfremt lægbrødresmøgen har været realiseret, kunne det tyde på, at gården, ganske som fratergården har været benyttet af kormunkene, der i så fald har haft to gårde. Gårdens funktion tilfalder således kormunkene, og det er nærliggende at opfatte haverummet som en have, hvor munkene kun-

ne meditere og forholde sig til de gerninger, som udøvedes af lægbrødrene, en mere udadvendt funktion af haven, selvom den som fratergården har været lukket inde mellem klosterbygningerne.

Abbedens gård

Langt bedre er vi stillet med hensyn til gården øst for de centrale klosterbygningerne, der er bygget til klosteret i senmiddelalderen, og endnu synlig ved de bevarede bygninger, som står i Esrum endnu.

I vore dage giver den brolagte gård foran bygningerne ikke udtryk for, at der førhen har ligget en prægtig have på dette sted, men cistercienserne har efter al sandsynlighed valgt at anlægge en lysthave i denne gård, en havetype som var højeste mode på den tid.

Albertus Magnus, der var en berømt haveeskribent i 1200-tallets Europa, har i sine bøger beskrevet udseendet af en lysthave, der havde et anlægsmønster, som med tiden blev normgivende for hele den europæiske middelalder – en opholdshave med græsplæne og springvand, og en urtehave med urter og blomster.

Den praktiske kombination af urtehave og abbedens have falder naturligt ind i klosterkomplekset, og haven

kunne dermed være abbeden til ro og adspredelse og være et glimrende udtryk for klosterets formåen på det havemæssige område for de besøgende hos abbeden, samtidig med at gårdshaven blev benyttet til at dyrke urter til at pleje de syge munke i infirmeriet.

Kirkegården

Kirkegården i Esrum har sædvanen tro strakt sig i et område nord og øst for klosteret. Gennem arkæologiske undersøgelser er mange skeletgrave kommet for dagens lys, så det med nogenlunde sikkerhed lader sig afgøre, hvor stort et areal kirkegården har strakt sig ud over. Ydermere har udgravninger afsløret gårdens afgrænsning mod nord, da en mur af munkesten blev fundet ved de arkæologiske undersøgelser i 1969.

Der kendes kun ganske lidt til, hvorledes kirkegården har været indrettet over jorden, hvilken beplantning de har valgt, osv. På de bevarede planer over kirkegårde er det imidlertid tydeligt, at der har været en beplantning, og at der ind imellem gravene har vokset træer og buske. Planen over St. Gallen klosteret i Schweiz er det fremmeste eksempel på, hvorledes grave og træer skiftevis har stået og ligget mellem hverandre og noget nær et lige så glimrende eksempel er kirkegården i Canterbury, hvor beplantningen dog kun er markeret ved enkelte stedvise planter.

Paradisgården

Området øst for kirken har stået stærkt i munkenes bevidsthed, og deres haver i dette område har sikkert også båret præg af den betydning, munkene tillagde det østlige verdenshjørne.

Hele deres begravelsesmønster tager afsæt i Johannes Åbenbarings syn på livet efter døden, hvor særligt Kristi genkomst står som en milepæl. Derfor er gravene principielt vendt, så munkene har ansigtet vendt mod øst, ventende på dommens dag i deres kister.

Ved de danske cistercienserklostre udmærker Vitskøl Kloster sig ved at have en koromgang, der nøje svarer til paradisgårdene i det schweiziske kloster i St. Gallen, men ligger til forskel fra dette kloster under tag, således at det havemæssige præg er trådt i baggrunden, og i stedet har givet rum for en velsignelse af lysets pragt, der hver morgen er stået op i øst og har oplyst kirkerummet med de tavse søjler, der, som symbolske træer, har stået som det eneste tilbageværende præg efter haven.

I Esrum er den prægtige kirkebygning, der har stået som det absolutte udtryk for cisterciensernes livsholdning, kendetegnet ved de rette former, der var cisterciensernes særegne måde at bygge på. Men disse forhold ændrer sig over tid, således at hvad der har været normen i en periode, ændrer sig i den næste. Derfor kan den apsis bygning, som blev fundet af C. M. Schmidt i 1927 meget vel være en udbygning af det eksisterende anlæg, ganske som

Esrum kloster med en udsigt fra den moderne urtehøve anes det middelalderlige kloster i baggrunden (2011).

kirken i Clairvaux senere udbyggedes med en storslået apsis, der har store ligheder med paradisisgården i St. Gallen.

Dammene

Damme på kirkegården har både udgjort et praktisk og et æstetisk element, og er ikke noget særsyn forbeholdt cistercienserne, men har været et element hos benediktinerordenen i øvrigt. Cistercienserne synes dog at have udviklet dambruget, således at den praktiske funktion med at have fisk gående i dammene nærmest synes at overgå den æstetiske og den religiøse værdi af dammene.

I Esrum tyder de lavtliggende områder nord for kirkegårdsmuren på, at dam-

me også har været placeret ved dette kloster i middelalderen. Den karakteristiske firkantede form, som var cisterciensernes foretrukne, lader sig ikke påvise i Esrum, men er bevaret fra andre nordiske klostre.

Alvastra Kloster i Sverige udmærker sig ved den meget fine bevaring af dets haver, i hvert fald er strukturen af en stor del af haverne endnu mulig at erkende, og de firkantede damme ligeså, der endnu ligger vandfyldte ved ruinen.

Urtehaverne

Urtehaverne ved Esrum kloster kan have levet en omskiftelig tilværelse. De synes at være nært tilknyttet byg-

ningerne med infirmeri og køkken, og har således været beliggende henholdsvis øst og syd for selve klosterbygningerne.

Den ældste urtehave med lægeurter overgår i senmiddelalderen til at blive en del af abbedens have i den nye tilbyggede gård, og dermed synes ethvert spor at være forsvundet af, hvorledes den ældste urtehave har set ud.

Køkkenhaven har meget belejligt ligget syd for klosterbygningerne, i nærheden af køkkenregionen, hvor munkenes måltider blev tillavet, således at de nødvendige råvarer har været ved hånden.

Desværre kendes der kun ganske lidt til udseendet af disse haver, men det må fremhæves, at den lave beliggenhed ved flere af klostrene har bidraget til meget gode dyrkningsforhold.

Humlehaven

Tilstedeværelsen af en humlehaven i Esum fremgår udelukkende af et sparsomt fund af en reliktplante, som også kunne hidrøre fra klosterets urtehave. Men et af de ældste vidnesbyrd om eksistensen af humlehaver i Danmark forefindes ved en ejendom i Esum klostres besiddelse, anført i deres Brevbog i året 1355.

Navnlig i senmiddelalderen anlagde cistercienserne betydelige humlehaver, der strakte sig over store arealer på klosterområdet. Dette forhold fremgår med al tydelighed fra Sorø Kloster, så hvorfor skulle Esum ikke også have udlagt arealer til dyrkning af humle.

Under alle omstændigheder havde de mulighed for at forarbejde humlen i deres bryggers og afsætte øllet i de nærliggende købstæder.

Den store have

Ganske atypisk efter danske forhold har der i Esum befundet sig en større have med en isoleret beliggenhed, inde på selve klosterområdet, en havetype vi ellers kun finder i store udenlandske klostre, heriblandt i Clairvaux. Vi kender desværre intet til, hvad der har været dyrket i denne have, kun havens afgrænsning og størrelse er bevaret for eftertiden.

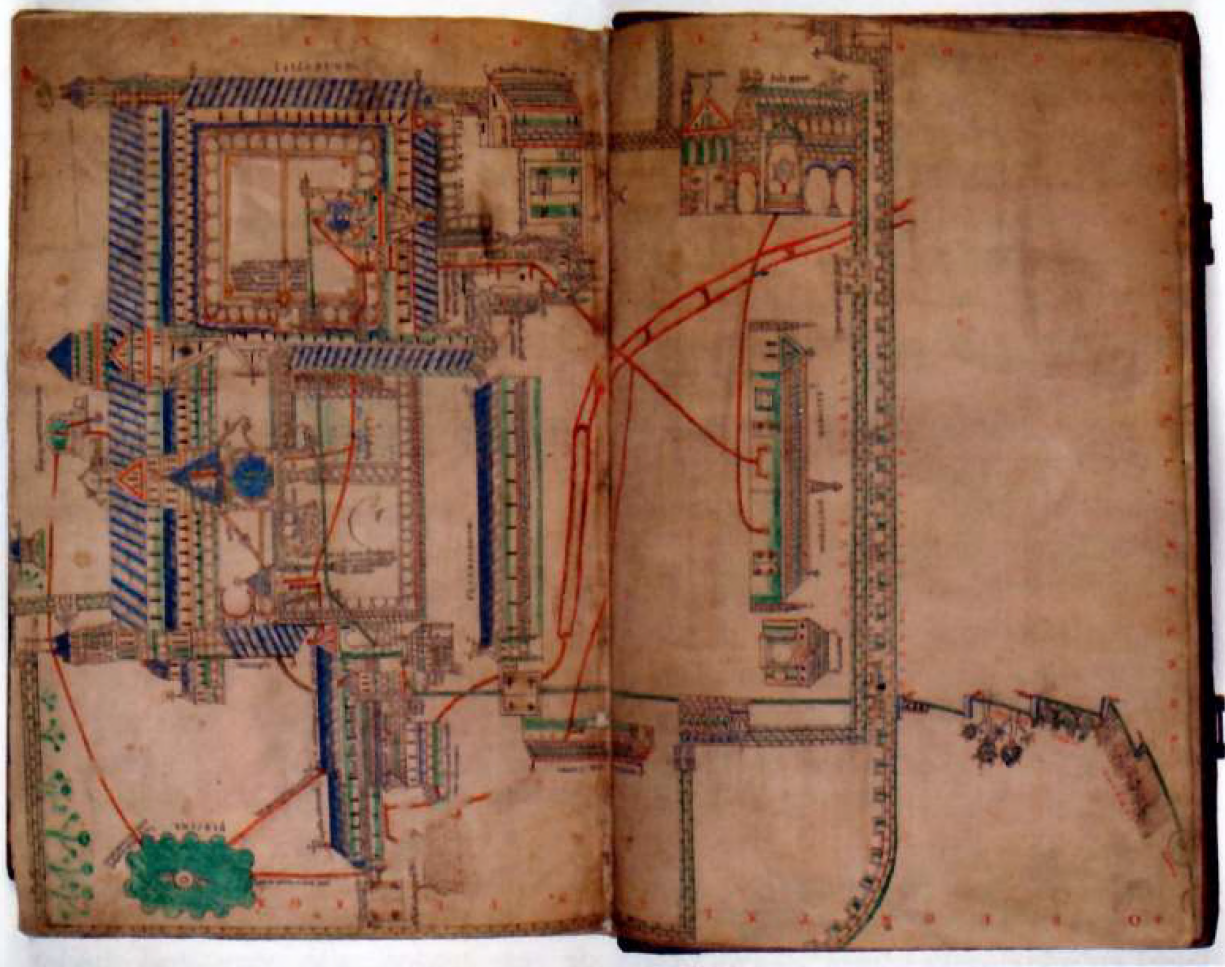
Fra moderklosteret i Clairvaux ved vi, at store arealer på klosterområdet har været dyrket med frugttræer, og det kunne meget vel tænkes, at denne have i Esum har været en abildgård.

I middelalderen anvendtes betegnelsen abildgårde om frugthaver i almindelighed, så dér har været plantet andre træer end æbletræer i disse haver.

Abildgårde bliver med tiden et af vigtigste bidrag, som munkekulturen bidrager med på havekulturens område. Allerede få år efter munkeordenerne kommer til landet, skyder abildgårdene op alle steder i landet og bliver den mest udbredte haveform i den danske middelalder.

De eksterne haver

Haver burde også være at finde uden for murene i en eller anden udstrækning, således at en urtehave, en abild-

Abbed Wiberts plan over Christchurch i Canterbury

Uden det fornødne kendskab til klosterområder kan det være vanskeligt at finde rundt på planen, derfor vil en lille omvisning være på plads.

Det er kendetegnende, at stort set hele klosterområdet er udlagt med haver, hvor de gerne er markeret med en betegnelse af haven fulgt op med en tegning af hvilke vækster det er muligt at finde i haverne.

Fratergården har sædvanligvis rum mellem de fire fløje, der udgør hovedbygningerne ved klosteret, og er i Canterbury forsynet med et springvand. Øst for fratergården befinder dér sig en række haver, men ud over urtegården, der tydeligt er markeret, er det vanskeligt præcist at redegøre for karakteren af de øvrige haveafsnit.

De største havearealer er udlagt til kirkegården, der både strækker sig syd og øst for kirken. Uden for klostermuren er tilstedeværelsen af fire eksterne haver tydeligt markeret, og det er en urtegård, en abildgård og en vingård, samt en have med højt græs eller korn.

gård og en vingård har strakt sig ud i landskaberne uden for klosterområdet, og umiddelbart har frembragt de nødvendige råvarer og fornødenheder til munkene, så de ikke havde behov for at rende en lang vej for at hente disse fornødenheder ind i deres køkkener og tilberede dem til deres vegetariske levevis.

Vi kender ikke til deres eksistens i Esrum, men haver umiddelbart uden for klosterområdet har været anlagt ved datterklosteret i Sorø, og dette anlægelsesmønster har været typisk for cistercienserne og benediktinerne, så på trods af deres manglende tilstedeværelse, har de sikkert været at finde i Esrum, trods alt.

Ved Sorø Kloster er navnlig én have, som må formodes at have været en urtegård, bevaret for eftertiden. Den har ligget vest for klosterområdet, udlagt i en rektangulær form, der minder om havernes udstrækning, som de fremgår af planen over Christchurch, og bevist ved arkæologiske undersøgelser sammesteds. Som ved flere af de europæiske klostre i øvrigt er det sandsynligt, at også haverne i Sorø har strakt sig i en ring rundt om klosteret med de samme havetyper, som findes i Christchurch.¹⁰

De eksterne haver har været større end haverne inde på klosterområdet, og været en nødvendig del af klostrenes omfattende husholdning, der ikke kunne nøjes med de interne haver i det daglige.

Humle

Vingårde

Ganske atypisk efter danske forhold har munkene i Esrum også forsøgt sig med at dyrke vin, ikke ualmindeligt for cistercienserne, tværtimod. Vingårde er under alle omstændigheder nævnt i privilegiebrevene fra 1227 og frem, og munkene ser ud til at have lykkedes med deres forehavende i nogle år, indtil en kuldeperiode satte ind i 1300-årene og gjorde vinavl til et vanskeligt forehavende.

Cistercienserne har været fremragende vindyrkere, og deres ophav i den franske bourgogne-region har også medvirket til, at vinen fra dette område har indtaget en særlig plads i vinmenneskernes hjerter.

Cisterciensernes klostre bredte sig gennem 1100- og 1200-tallet med lynets hast ud over store dele af Europa, og ét af de store klostre i Tyskland, Eberbach, var i middelalderen én af de

største vinproducerende ejendomme i verden.¹¹

Vinen er en betydningsfuld del af kristendommen, der går igen i mange af de historier, der udspiller sig i Det Gamle og Det Nye Testamente. Derfor har munkene dyrket vin, hvor det har ladet sig gøre, de kunne ganske enkelt ikke undvære denne frugt i udøvelsen af deres sakramenter.

Vi er imidlertid igen ladet helt på Herrens mark, når det gælder placeringen af vingårdene, intet findes bevaret af deres gårde, hverken stensætninger eller reliktpanter.

Men som det også fremgår af brevet fra Clairvaux, benyttede cistercienserne bakkesiderne til at dyrke deres vin, så der er ikke langt til at forestille sig, at munkene i Esrum har hentet deres inspiration fra moderklosteret og plantet vin på skråningerne ved klosteret.

Endvidere er det ikke muligt at lade de mange holme i det nordsjællandske område ude af betragtning, da de sydvendte skråninger på disse højder i landskabet har været nærmest ideelle for vindyrkning, ganske som i vore dage, hvor de naturgivne betingelser for vinavl igen er til stede.

Haverne ude i landskabet

Samtidig med opførelsen af bygningskomplekset inde på klosterområdet er der også pågået et arbejde med at omforme munkenes ejendomme rundt omkring i det nordsjællandske område efter deres forskrifter, således at de forhenværende landsbyer ved midten

af 1200-tallet er omformet til ladegårde, hvor lægbrødrene gik munkene til hånde. Dermed synes alle forhold at være på plads i og omkring klosteret, og der er fundet grobund for, at de fjerntliggende områder er taget under kærlig hånd.

Enge, lunde og vingårde fremgår først af et privilegiebrev fra 1227, godt 75 år efter grundlæggelsestidspunktet, en tid hvor klosteret står i fuldt flor, og de må regnes med i deres havekultur, selvom de ikke udførligt er nævnt som haver i disse breve.

Kendskabet til, hvorledes cistercienserne forvaltede deres landskaber, er bl.a. overladt til eftertiden via en skriver fra Clairvaux, der i 1200-tallet havde fundet det hensigtsmæssigt at beskrive omgivelserne ved klosteret på en sådan vis, at man ikke lades i tvivl om, at munkene plejede deres landskaber, enge, lunde og vingårde med en stor omhu, ganske som vi gør det i vore dage.

Ved Esrum Kloster har landskaberne ved klosteret også været udlagt med enge, lunde og vingårde, og vi må forestille os, at de har taget sig ud som i Clairvaux, et prægtigt skue af velordnede og velplejede landskaber med det storslåede kloster i midten af det hele.

Afslutning

Cisterciensernes havekultur, som vi troede var forsvundet, da deres klostre blev revet ned og ødelagt, ser ud til at have levet videre, ikke blot som fornyede haver ved de forhenværende klo-

stre eller som stedsvis reliktplanter. Men tilsyneladende har deres havekultur levet videre ude i det omkringliggende samfund, på land og i by, men kommer stærkest til udtryk i de prægtige haver, som adelen og kongen anlægger i renæssancen og barokken,

hvor islættet fra munkenes haver ikke er til at tage fejl af. Munkenes haver er for eftertiden blevet en grundlæggende del af dansk havekultur, og Esrum Kloster har været omdrejningspunkt for denne udvikling i middelalderen.

Noter:

- 1 En nærmere redegørelse for de botaniske undersøgelser findes i bogen: *Haverne ved de danske cistercienserklostre. Et indblik i middelalderens havekultur* fra 2011.
- 2 Se endvidere Johannes Hertz' indlæg i *Bogen om Esrum Kloster* fra 1997 for flere detaljer vedrørende klosterets bygningshistorie.
- 3 Se Hertz side 52-53 for yderligere oplysninger om muren og det arkæologiske arbejde i 1969, og siderne 57-58 vedrørende klosterområdets udstrækning.
- 4 En historisk tilgang til de arkæologiske undersøgelser ved Esrum Kloster findes indledningsvis i Johannes Hertz' indlæg i *Bogen om Esrum Kloster*.
- 5 Den fulde tekst findes i C. M. Smidts indlæg i *Sorø: Klosteret – skolen – Akademiet gennem tiderne* fra 1923, side 31-32.
- 6 Jens Anker Jørgensen, der har oversat teksten til dansk, har foruden evnen til at oversætte, også et indgående kendskab til cistercienserne, og særligt munkene i Esrum, hvilket har ledt frem til den anskuelse, at der tilsyneladende har været store ligheder mellem landskaberne i Clairvaux og Esrum (se Jens Anker Jørgensens indlæg i *Bogen om Esrum Kloster - En beskrivelse af Clairvaux*).
- 7 En glimrende indføring til havernes opbygning ved Christchurch i Canterbury findes i Sylvia Landsbergs *The Medieval Garden* fra 1993.
- 8 Med udgangspunkt i de arkæologiske undersøgelser ved landets klostre findes en mere

udførlig beskrivelse af fratergårdene i kapitlerne om Bibelen og dens haver & atriumgårdene i *Haverne ved de danske cistercienserklostre. Et indblik i middelalderens havekultur* fra 2011.

- 9 En nærmere omtale af lægbrødresmøgen findes hos Hertz på siderne 64-66.
- 10 De eksterne haver findes nævnt og beskrevet hist og hér i litteraturen, men en grundig gennemgang af emnet findes også i *Haverne ved de danske cistercienserklostre. Et indblik i middelalderens havekultur*.
- 11 Cisterciensernes nære forhold til vin er nærmere beskrevet i Hugh Johnsons *Vinens historie* fra 1990, særligt på siderne 129-137.

Litteraturliste

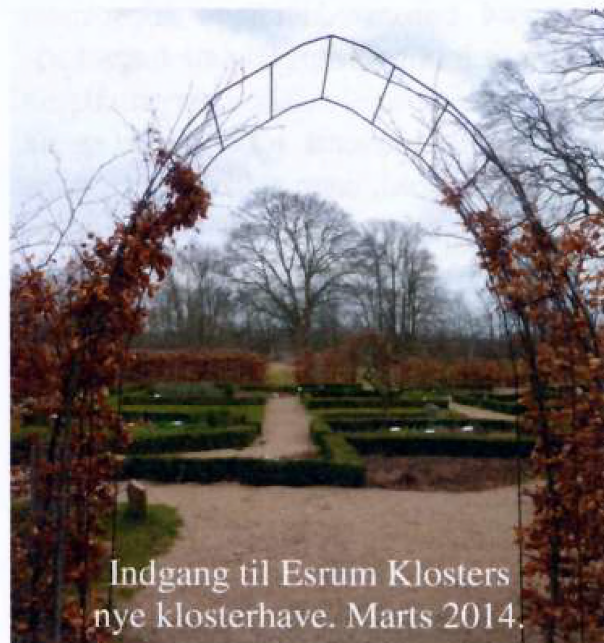
- Danmarks Riges Brevve.* 1. række, 3. bind. Udarbejdet af C. A. Christensen og Herluf Nielsen. København 1938-2000.
- Esrum Klosters Brevbog (Codex esromensis).* Udgivet af Selskabet til Historiske Kildeskrifters Oversættelse. Redaktion: Jens Erik Skydsgaard, m.fl. Udgivet i oversættelse med indledning og noter af Bent Christensen m.fl. Bind 1-2. København 2002.
- Frandsen, Søren, Jens Anker Jørgensen & Chr. Gorm Tortzen (red.): *Bogen om Esrums Kloster*. Hillerød 1997.
- Hauschild, Stephanie: *Das Paradis auf Erden. Die Gärten der Zisterzienser*. Ostfildern 2007.
- Johnson, Hugh: *The Story of Wine*. 1989. På dansk ved Leif Jørgensen: *Vinens historie*. København 1990.
- Jørgensen, Jens Anker, Henrik Madsen og Brian Patrick McGuire (red.): *Fjernt fra menneskers færden. Sider af Esrums Klosters 850-årige historie*. København 2000.
- Landsberg, Sylvia: *The Medieval Garden*. The British Museum Press. 1993.
- Lange, Johan og Svend Erik Sandermann

Olsen: *Klosterhaven i Esrum*. Esrum Kloster 1999.

- Lange, Johan: De tidligere haver og bevoksninger ved Esrums Kloster og deres historier. Fortjente abbed Vilhelm sit 1900-tals tilnavn Danmarks havehelgen? *Fra kvangård til humlekule* 2003, s. 28-40.
- Lind, Jens: *Om Lægeplanter i danske Klosterhaver og Klosterbøger*. Udgivet af Dansk Medicinsk-Historisk Selskab. København 1918.
- Lind, Jens. og Holger Garner: *Klosterhaven i Øm*. Skanderborg 1993.
- Sorø: *Klosteret - skolen - Akademiet gennem tiderne*. Skrevet af gamle soranere. Udgivet af Soransk Samfund. 1. bind - tiden før 1737. København 1923.
- Trans, Jens Ove: *Haverne ved de danske cistercienserklostre. Et indblik i middelalderens havekultur*. København 2011.

Kort og plantegninger

- Resens Atlas Danicus 1677, kort nr. 44 (Sorø). Det kongelige Bibliotek. Trinity College Ms. R.17.1, fols 284v. - 285r. Trinity College, Cambridge.

Søren Kierkegaard i Fredensborg

Af Ernst Tursø

Filosoffen og forfatteren Søren Kierkegaard fejres overalt både i Danmark og udlandet i anledning af 200-året for hans fødsel den 5. maj 1813. Hans betydning for litteraturen og videnskaben markeres bl. a. ved udsendelsen af det sidste af i alt 28 bind med Søren Kierkegaards skrifter.

Han vovede sig sjældent uden for København, men drog dog ud på kortvarige udflugter. I en åben wienervogn begav han sig ud i det nordsjællandske landskab og nød "luftbadet" og naturen. Især var han draget af skovene med deres stilhed og afsondretthed, der gav ham ro til hans filosofiske overvejelser og impulser til hans fortsatte arbejde med etiske spørgsmål. Han har kun været i Fredensborg på kortere ophold, men takket være hans dagbøger og omfattende brevsamlinger kan man følge hans færden i stort og småt.

I 1845 indlogerede Søren Kierkegaard sig på "Store Kro", hvorfra han tog på ture i den mennesketomme Fredensborg Slotshave og den store Gribskov, hvor der nu findes en mindesten for ham ved Ottevejskrogen. Under op-

holdet på Store Kro var han så uheldig at

slå en kop i stykker. Da han var kommet hjem til København, sendte han en pakke med en ny kaffekop til værtshusholderen på "Store Kro", Ole Johansen Cold med et følgebrev. Selv om baggrunden var ganske dagligdags, benytter Søren Kierkegaard anledningen til et lille filosofisk skoletraktat. Læs bare her:

"Højstærede!"

Ved al min Efterforsken var jeg jo som sagt, kun kommet til det for den Ituslagne og Tabte eller Tabte og Ituslagne smigrende Resultat, at dens Mage ikke var at finde. Heldigvis var den, hvad jeg nu veed, ogsaa i Deres Husholdning udmærket som eneste i sit Slags. Hvorledes heldigvis? Jo, ellers antager man jo rigtignok, at det er det tungeste Tab at miste hvad der var eneste i sit Slags, men med Kaffe-kopper troer jeg man gjør en Undtagelse og finder det trøstende at den tabte var eneste i sit Slags, finder det ellers allertungeste Tab for allerlettest: at miste en mageløs. Så lad da dette

herved medfølgende Par indtræde i det tabtes Sted og paa samme Vilkaar, at der, naar de tabes, ikke er stort tabt.

S.Kierkegaard.”

I 1848 var Søren Kierkegaard atter i Fredensborg. Han havde i 1840 forlovet sig med den velkendte kontorchef i finanshovedkassen, etatsråd Olsens datter Regine, men forbindelsen var på forhånd dømt til at mislykkes, og allerede tretten måneder senere blev forlovelsen ophævet. I det københavnske borgerskab blev det betragtet som en stor skandale, og Søren Kierkegaard nagedes af moralske og religiøse skrupler. Han ønskede brændende at forlige sig med Regine og familien. I sin dagbog beretter han om et mislykket forsøg på forsoning, der foregik i Skipperalleen i Fredensborg:

”Om Løverdagen (26. august 1848) kørte jeg til Fredensborg. En uforklarlig Anelse drev mig, jeg var saa glad og saa forviset næsten om, at jeg matte træffe Familien der – og at der saa maatte gjøres et Forsøg. Jeg ankom. Der var Ingen. Jeg gik min sædvanlige Tour, talte med Thomas eller hvad det er han hedder den ene Matros, som sagde til mig, at det nok var første Gang jeg var i Fredensborg i aar, som sandt var. Jeg spurgte ham saadan en passant om Etatsraad Olsen havde været der tidt i aar. Han svarede: Nei, kun een eneste Gang, 1ste Paaskedag.

Saa gik jeg op til Kolds igen, sad og spiste – da gaar der en Mand forbi Vinduet: Det var Etatsraad Olsen.

Han er den Eneste, jeg dog med Sikkerhed turde forlige mig med, thi her er ingen Fare som for Pigen. Jeg skulde snart kjøre, men gik dog blot een Gang ned i Skipper-Alleen, med det Forsæt, kun at gaae den ene Gang. og for den Gang at opgive Forsøget, hvis jeg ikke mødte ham. Men ganske rigtigt: jeg møder ham. Jeg gaaer hen til ham og siger: God Dag, Etatsraad Olsen, lad os dog engang tale med hinanden. Han tog sin Hat af og hilste, men derpaa slog han af mig med Haanden og sagde; Jeg vil ikke tale med Dem. Ak, Taarerne stode ham i Øinene, og det var en qvalt Lidenskabelighed med hvilken han sagde disse Ord. Saa traadte jeg ind paa ham, men derpaa gav Manden sig til at løbe saa hurtigt, at det, selv om jeg vilde, havde været umuligt at naae ham. Dog fik jeg sagt saa meget, og han hørte det: Nu gjør jeg Dem ansvarlig, at De ikke vil høre mig.

Mere kan der for det første ikke gøres.”

Kilder:

Cappelørn, Niels Jørgen: Et hidtil ukendt brev fra Kierkegaard. I: Kierkegaardiana. IX. Kbh. 1974, s. 267-270.

Kierkegaard, Søren: Dagbøger. Bind 3. 1963. side 38.

Strandberg, Kaj: Store Kro gennem 250 år. 1973. 52 sider, ill.

Æresmedlem

Generalforsamlingen den 30. marts 2014 besluttede med stort bifald at udnævne den tidligere formand

Eva Stennicke

Til æresmedlem af Frederiksborg Amts Historiske samfund som tak for hendes store arbejde for foreningen.

Bestyrelsen i Frederik Amts Historiske Samfund efter generalforsamlingen 30. marts 2014 ser således ud

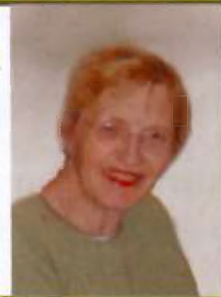
Niels Nielsen
Formand

Pensionist. Tidligere 40 år som lærer og viceskoleinspektør ved Marbækskolen i Skibby. Formand for Historisk Forening for Skibby-egnen. Tidligere formand for den lokale Naturfredningsforening og De grønne Spejdere i Skibby. Aktiv i andre, lokale foreninger.

Andre interesser: Alle slags natur - især fugle og flora.

Pensionist efter 40 år som bibliotekar ved Hillerød Bibliotek. Ansvarlig for medlemsfortegnelsen i FAHS. Formand for Brødeskov Lokalhistoriske Forening. Tidligere formand for Lokalhistorisk Forening i Hillerød. Andre interesser: Med i Sct. Georgs gilderne Hillerød. 10 børnebørn.

Margrethe Krogh Sørensen
Næstformand

Anders Alsløv
Kasserer

Arkitekt med eget firma, der bl.a. arbejder med restaurering af kirker.

Verner Bylov Larsen
Sekretær

Pensionist. Tidligere specialkonsulent i Told.Skat. Medlem af Folkeoplysningsudvalget i Frederikssund. Bestyrelsesmedlem i Kulturrådet i Frederikssund, i Folkeuniversitetet i Frederikssund og i Historiske Forening. Andre interesser: Sprog, litteratur og musik.

Museumsinspektør ved Folkemuseet i Hillerød, der nu er en del af Museum Nordsjælland. Uddannelse: Cand. Mag. i Historie med speciale i Kvindehistorie i Danmark 1400-1700. Arbejdsområde: Nyere tid, skoletjeneste.

Susan Johnsen
Bestyrelsesmedlem

Merete Gotthardt
Bestyrelsesmedlem

Bibliotekar på Biblioteket Kulturværftet i Helsingør, hvor jeg bl.a. katalogiserer til Lokalbibliografien for Nordsjælland og er redaktør af Helsingør Leksikon. Andre interesser: Webredaktør for foreningen Gavstrik.

Oversætter, billedmedieoversætter, forlagsredaktør. Autoriseret turistguide. Amatørfotograf. Bosat i Hillerød siden 1987.

Jens Olsen
Bestyrelsesmedlem

Ved generalforsamlingen d. 30. marts 2014 var 42 ud af foreningens 373 medlemmer til stede. Dagsordenen blev fulgt. Kontingent for 2015 bliver uændret 200 kr. (for institutioner 250 kr.).

Tre forslag til vedtægtsændringer blev diskuteret, men kunne ikke færdigbehandles, da mindre end 50 % af medlemmerne var til stede.

På en ekstraordinær generalforsamling d. 26. april forhandlede de ti tilstedeværende sig frem til et sæt nye vedtægter. (Se hjemmesiden.)

Udflugt til Krudtværksmuseet Søndag den 14. september 2014

Vi mødes ved Svovl- og Salpetermagasinet, Krudtværksalleen 10 kl. 13.45 og går samlet ind.

Foreningen har arrangeret en guidet rundvisning på 1½ time i Krudtværksmuseet i Frederiksværk. Museet er et arbejdende fri-landsmuseum, som er indrettet i de oprindelige industribygninger, hvoraf de ældste er fra 1761. Krudtværket fungerede som en stor arbejdsplads indtil omkring 1970.

Prisen for indgang og omvisning udgør 90 kr. pr. person. Efter omvisningen er der bestilt plads til os i Cafe Charlie i Nørregade (2 minutters gang fra krudtværket), hvor eftermiddagskaffe med kage kan indtages. Prisen er 50 kr., og den indgår ikke i deltagerprisen.

Ved tilmeldingen bedes det oplyst, om man ønsker at deltage både i museumsbesøget og i kaffearrangementet, eller om man alene går med i museet. Udflugten er ikke egnet for gangbesværede.

Der er begrænsning på deltagerantallet, og det er først til mølleprincippet, der gælder.

Tilmelding skal ske senest den 30. august til Niels Nielsen på tlf. 4752 8408 eller niels.nielsen@e-posthus.dk